

Základy práva

Mgr. Ing. Martina Cirbusová, Ph.D.

I. BLOK

Obsah

- Základy teorie práva
- Pojem a funkce práva
- Soukromé vs. veřejné právo
- Hmotné vs. procesní právo
- Zásady soukromého práva
- Občanské právo hmotné

Základy teorie práva

- Pojem práva
- Funkce práva
- Zákonnost
- Právní vědomí
- Prameny práva
- Právo veřejné s soukromé
- Právní normy
- Druhy právních předpisů
- Interpretace právních norem
- Odvětví práva
- Právní vztahy
- Právní jednání (ne právní úkon - § 34 OZ, ale právní jednání - § 545 NOZ)
- Protiprávní jednání
- Promlčení a prekluze práva
- ...

**CO JE TO PRÁVO A JAKÉ JSOU
JEHO FUNKCE?**

Pojem a funkce práva

■ POJEM PRÁVA

- něm. filozof I. Kant (1724-1804) „snaha o zodpovězení otázky „co je to právo?“ bude právníky uvádět jen do rozpaků
- definování práva v závislosti na určení je podstaty:
 - a) přirozeně právní pojetí – spojuje podstatu práva se znaky, které jsou mu přirozené
 - b) pozitivně právní pojetí – podstatu práva považuje za výsledek zákonné tvorby
- ve smyslu objektivním: souhrn právních norem vynutitelných státem
- ve smyslu subjektivním: souhrn možností chování se normou vymezeným způsobem

Pojem a funkce práva

POJEM PRÁVA

- právo je systém pravidel regulující chování lidí s cílem uspořádat společenské vztahy
- kromě práva regulují chování lidí také – morálka, etika, náboženství, tradice
- právo se od jiných liší:
 - formou
 - obecnou závazností
 - státním donucením

Pojem a funkce práva

FUNKCE PRÁVA

- regulace společenských vztahů
- orientace právních subjektů ve složitých společenských vztazích
- prevence a řešení základních mezilidských konfliktů
- vytváření stavu právní jistoty ve společnosti
- udržování sociálního pořádku
- zajišťuje přenos kulturních vzorců chování

Soukromé a veřejné právo

SOUKROMÉ PRÁVO

- upravuje společenské vztahy na základě rovnosti účastníků
- občanské právo, rodinné právo, autorské právo, obchodní právo, pracovní právo

VEŘEJNÉ PRÁVO

- upravuje takové společenské vztahy, v nichž stát a jeho orgány vystupují jako nadřízení nositelé moci vůči podřízeným osobám
- ústavní právo, správní právo, trestní právo, finanční právo, procesní právo

Hmotné a procesní právo

HMOTNÉ PRÁVO

- představuje obsah společenských vztahů
- stanovuje jak se lidi mají ve společenských vztazích chovat

PROCESNÍ PRÁVO

- stanoví postupy jimiž se účastníci právních vztahů mohou domáhat svého práva

Zásady soukromého práva

= základní pravidla, která ovládají soukromé právo jako systémový celek a prostupují celou úpravou osobních, rodinných a majetkových práv a povinností soukromoprávní povahy

= uplatňují se bez ohledu na to, jsou-li v občanském zákoníku jako ústředním soukromoprávním předpisu výslovně vyjádřeny či nikoliv

= svůj základ odvozují ze stěžejních hodnot pluralitní demokracie, tržního hospodářství, právního státu a ochrany lidských a občanských práv

= § 3 odst. 2 OZ - nejde o taxativní výčet!

? KDE JINDE JSOU TEDY ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA?

Zásady soukromého práva

Zásady soukromého – občanského práva odvozují svůj základ ze stěžejních hodnot pluralitní demokracie, tržního hospodářství, právního státu a ochrany lidských a občanských práv:

- stěžejní společenské hodnoty jsou zakotveny a zformulovány v ústavním pořádku (Listina, mezinárodní úmluvy, Ústava)
- po vstupu ČR do EU vyplývají některé zásady pro soukromé právo i z hodnot, které jsou vlastní EU

Občanské právo hmotné

- ústřední postavení v rámci celého soukromého práva
- 2 základní zásady: autonomie vůle a rovné postavení
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Systematika OZ

1. Obecná část – předmět právní úpravy, osoby, zastoupení, věci a jejich rozdělení, právní skutečnosti
2. Rodinné právo – manželství, příbuzenství, švagrovství, poručenství a jiné formy péče,
3. Absolutní majetková práva – věcná práva
4. Relativní majetková práva – závazky
5. Ustanovení přechodná a závěrečná

Občanské právo hmotné

Občanská práva subjektivní povahy jsou:

- 1) Osobní práva
 - a) statusová práva – upravující právní stav, resp. postavení fyzických a právnických osob
 - b) osobní nebo osobnostní práva
- 2) Rodinná práva
- 3) Majetková práva
 - a) držba, vlastnické právo, věcná práva k věci cizí
 - b) dědické právo
 - c) závazkové právo

Občanskoprávní skutečnost

= je to objektivní skutečnost, kterou bere na zřetel občanské právo a spojuje s ní občanskoprávní následky

NÁSLEDKY:

- vznik
- změna
- zánik

subjektivních práv nebo povinností

Občanskoprávní skutečnost

DRUHY:

1. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ = takové chování osoby(subjektu práva), které je schopno vyvolat právní následky

př. mlčení (druh nekonání)

2. PRÁVNÍ UDÁLOST = jde o skutečnost, která v určité podobě za určitých okolností je pro právo významná: právo ji bere na zřetel a spojuje s ní právní následky

př. čas, smrt, narození

II. BLOK

Obsah

1. Právní vztahy
2. Subjekty a objekty občanského práva
3. Rodinné právo
4. Majetková práva

Právní vztahy

„má-li někdo subjektivní právo vůči jinému nebo vůči určité věci, existuje v důsledku toho vztah mezi oprávněným a povinným – tento vztah se označuje za právní vztah“

PRVKY PRÁVNÍHO VZTAHU

- 1) Subjekt
- 2) Objekt
- 3) Obsah

Subjekty občanského práva

- 1) Osoby fyzické
- 2) Právnícké osoby
- 3) Spotřebitel
- 4) Podnikatel

Subjekty občanského práva

- právní normy určují okruh osob, na které se obracejí, a vymezují jejich **PRÁVNÍ ZPŮSOBILOST – 2 vlastnosti!**

1) Způsobilost k právům a povinnostem = ZPŮSOBILOST BÝT SUBJEKTEM PRÁV A POVINNOSTÍ (právní subjektivita)

2) Způsobilost k právně relevantnímu jednání

a) způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (způsobilost k právním úkonům)

b) způsobilost založit svou odpovědnost (deliktní způsobilost)

Fyzické osoby

- každá FO má právní osobnost = je způsobilá v mezích právního řádu mít práva a povinnosti – jedno ze základních lidských práv (§ 15 odst. 1 OZ)
- právní osobnost FO vzniká narozením (§ 25 OZ!)
- svéprávnost vzniká postupně podle stavu psychické vyspělosti FO
 1. zletilostí (18. rok)
 2. uzavřením manželství
 3. na základě rozhodnutí soudu

Fyzické osoby

- plnou svéprávnost nemají:

1. nezletilci

2. zletilé FO, jejichž svéprávnost byla omezená rozhodnutím soudu

- svéprávnost je podle obč. práva hmotného určující pro občanskou procesní způsobilost

- přiznání svéprávnosti soudem:

1. nezletilý dosáhl věku 16ti let

2. je schopný sám se živit a sám obstarat své záležitosti

3. zákonný zástupce nezletilého s návrhem souhlasí

Fyzické osoby

- omezení svéprávnosti soudem - § 57 OZ
- pouze tehdy, pokud by mu jinak hrozila vážná ujma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům některé z mírnějších a méně omezujících opatření (§ 55 odst. 2 OZ)
- soud nemůže zletilého člověka zbavit svéprávnosti zcela!

Právní osoby

- osoba odlišná od fyzické osoby
- organizovaný útvar, který má podle zákona právní osobnost (§ 20 odst. 1)
- právníky osobami mohou být útvary různého druhu – může jít o společenství osob, ale také o účelově vyčleněný majetek
- nejdůležitějším znakem PO je jejich právní osobnost – subjektivita (§ 15 odst. 1 OZ)
- PO mají též způsobilost k právním jednáním – rozsah subjektivity se kryje se způsobilostí k právním jednáním

Právnícké osoby

- dalším znakem PO je jejich majetková autonomie

DĚLENÍ

- a) PO soukromého práva (obchodní společnosti) a PO veřejného práva (stát)
- b) podle povahy lze PO dělit na korporace a fundace(nadace) a smíšené útvary

Právnícké osoby v OZ

- dělení do čtyř oddíl

1.díl - obecné otázky týkající se všech druhů PO (§ 118-§ 209)

2.-4. díl – jednotlivé druhy PO (§ 210 – 302 OZ korporace, §303 – 401 fundace, § 402 – 418 ústavy)

- identifikace PO – název, sídlo, zápis do veřejného rejstříku

Spotřebitel

- pojem spotřebitel není jednoznačně definován
- většina směrnic, které sledují ochranu hospodářských zájmů spotřebitelů je chápe jako FO, případně osobu jednající pro svou potřebu, tj. potřebu spjatou s její profesionální (výdělečnou) aktivitou
- § 419 OZ – *„spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná“*

Podnikatel

- OZ – každý, kdo provozuje podnikatelskou činnost, bez ohledu na to, zda k takové činnosti má oprávnění nebo ne (§ 420 OZ)
- pojmové znaky podnikání – činnosti vykonávané:
 - výdělečné
 - samostatně
 - živnostenským nebo obdobným způsobem
 - na vlastní účet a odpovědnost
 - se záměrem činit tak soustavně
 - za účelem dosažení zisku
- podnikatelem může být jak FO tak PO

Rodinné právo

1. Manželství

- vznik
- zánik

2. Příbuzenství a švagrovství

- všeobecná ustanovení
- poměry mezi rodiči a dětmi

3. Poručnictví a jiné formy péče o děti

Manželství

§ 655 OZ – je to trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon za účelem založení rodiny, řádné výchovy dětí, vzájemné podpory a pomoci

VZNIK: svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy

- církevní nebo občanský sňatek (§ 657 OZ)

ZÁNIK: jen z důvodů stanovených zákonem (§ 754 OZ)

PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ: (§687 OZ – manželé jsou si povinni úctou, žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti)

VYŽIVNÉ MEZI MANŽELY: (§ 697 OZ) – v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň

Vztahy mezi rodiči a dětmi

§ 865 RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

- náleží stejně oběma rodičům
- rozhodne-li soud o omezení svéprávnosti, rozhodne zároveň o rodičovské odpovědnosti
- RO vykonávají rodiče po vzájemné shodě a v souladu se zájmy dítěte

§ 858 – péče o dítě, péče o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochrana dítěte, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělání, určení místa jeho bydliště, zastupování dítěte a spravování jeho jmění

- od narození po nabytí svéprávnosti
- vyživovací povinnost není součástí rodičovské odpovědnosti

Vztahy mezi rodiči a dětmi

§ 910 Vyživovací povinnost

- předci a potomci mají vyživovací povinnost
- pro určení rozsahu jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného
 1. výživné mezi rodiči a dětmi a předky a potomky
 2. výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce
- § 922 výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení
- !pro děti i za dobu nejdéle tří let zpětně od tohoto dne!

Majetková práva

A) ABSOLUTNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA

1. Věcná práva

- držba
- vlastnictví
- spoluvlastnictví
- věcná práva k cizím věcem
- správa cizího majetku

2. Dědické právo

B) RELATIVNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA

- závazky

Absolutní majetková práva - Věcná práva

- jsou to ta práva k věci, která působí erga omnes (s výjimkami) - § 977 „jen zákon stanoví, která práva k majetku jsou absolutní“ – numerus clausus (nelze nad rámec zákon rozšiřovat)
- § 976 – 1720

Znaky věcných práv:

- působí vůči všem
- osoby, kterým věcné právo svědčí, musí být individuálně určeny
- předmětem může být jen existující věc a nelze její vymezit druhově

Absolutní majetková práva - Věcná práva

VLASTNICTVÍ

- přímé panství nad věcí
- vlastník má právo se svým vlastnictvím **v mezích právního řádu** libovolně nakládat
 1. právo držet
 2. právo užívat
 3. právo disponovat
 4. právo brát užitky/plody

Absolutní majetková práva - Věcná práva

DRŽBA

- podle NOZ je není držba striktně vázaná na věc
- držitelem je ten, kdo se věci ujal aby ji měl jako vlastní

ATRIBUTY DRŽBY

- 1) řádnost
- 2) poctivost
- 3) pravost

Věcná práva

VĚCNÁ PRÁVA K CIZÍM VĚCEM

- práva jejichž obsahem jsou určitá oprávnění konkrétního subjektu k věcem, ohledně nichž daný subjekt nedisponuje vlastnickým právem
- taková osoba tak prostřednictvím věcného práva k věci cizí získá částečné panství nad věcí
- právo stavby – prostřednictvím něho může nevlastník na pozemku umístit svou stavbu
- věcná břemena – služebnosti (povinnost něco strpět), reálná břemena (povinnost něco konat)
- zástavní právo – zástavou může být každá věc s níž lze obchodovat
- zadržovací právo – věc lze zadržet za účelem zajištění dluhu

Dědické právo

= je to právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní

- pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práva a povinností vázaných výlučně na jeho osobu
- dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona
- dědického práva se lze předem zříci smlouvou se zůstavitelem
- dědic má právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout

Relativní majetková práva - Závazkové právo

- ze závazku má věřitel vůči dlužníkovi právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit

Závazek vzniká:

- ze smlouvy
- z protiprávního činu
- nebo z jiné právní skutečnosti, která je k tomu podle právního řádu způsobilá

SMLOUVA – strany ní projevují vůli zřídit mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy

- z návrhu na uzavření smlouvy musí být zřejmé, že kde jej činí, má úmysl uzavřít určitou smlouvu s osobou, vůči níž nabídku činí

Relativní majetková práva - Závazkové právo

ZÁVAZEK – v právním slova smyslu je to společenský vztah, z něhož má osoba oprávněná (věřitel) vůči osobě povinné (dlužníkovi) právo a jeho určité chování – plnění (pohledávku) a dlužník má povinnost tot právo věřiteli uspokojit (dluh)

závazek neboli obligace

závazkové právo neboli obligační právo

Relativní majetková práva - Závazkové právo

PRVKY ZÁVAZKU

1) **SUBJEKT** – kterýkoliv subjekt občansko-právního vztahu bez ohledu na skutečnost, zda je to FO nebo PO

ZÁKLADNÍ SUBJEKTY:

- dlužník
- věřitel

OZ se tomuto označení ale vyhýbá a mluví o stranách – podle jejich charakteru v typových závazcích – př. kupující – prodávající, pronajímatel
- nájemce

Relativní majetková práva - Závazkové právo

2. **OBJEKT** – konkrétní plnění – chování subjektu
(může to být např. činnost, práce, služba)

primární předmět – chování subjektu

sekundární předmět – předmět plnění

3. **OBSAH** – subjektivní právo a povinnost tvořící
tento právní vztah

- jsou to pravidla chování subjektů při plnění
povinnosti, resp. uspokojení oprávněného

- tato práva a povinnosti působí inter-partes

Relativní majetková práva - Závazkové právo

POHLEDÁVKA – právo věřitele na určité chování dlužníka

DLUH – povinnost dlužníka

NÁROK – je-li právo dospělé

NATURÁLNÍ ZÁVAZKY – závazky, které není možné vymáhat buď od počátku, protože nejsou právem chráněny nebo jejichž vymahatelnost se oslabila v důsledku uplynutí promlčecí lhůty

Charakt. rysy závazk. vztahů

RELATIVNOST – závazek má konkrétní individuálně určené subjekty mezi nimiž trvají vzájemná práva a povinnosti

HORIZONTALITA – subjekty stojí vůči sobě v relativně rovném postavení, nikoliv v postavení subjektu nadřízen. a podřízeného

DISPOZITIVNOST – obsah závazků je dán vůli osob, tvoří jej tedy normy, které si strany samy stanovily (v absolut. vztazích je jejich obsah dán přímo objektivním právem - §979 OZ)

Charakt. rysy závazk. vztahů

ODPOVĚDNOST – důsledkem odpovědnosti za porušení závazku je vznik či aktivace opět nového závazku mezi porušitelem práva a poškozeným nositelem pohledávky

MAJETKOVÝ CHARAKTER – vyplývá ze skutečnosti, že obsahem závazkového právního vztahu jsou soukromá majetková práva (plnění ze závazkového vztahu musí mít určitou hodnotu!)

SMLOUVA

OZ výslovně nedefinuje co je smlouva

- tento pojem je v podstatě používán ve 2 významech

- 1) smlouva jako právní skutečnost
- 2) smlouva jako pravidlo chování

SMLOUVA jako pr. skutečnost

- smlouva jako právní jednání, neboli projev vůle, který má právní následky v něm vyjádřené a právní následky plynoucí z něho z obecně závazného práva (zákonů, dobrých mravů....)
- jako na právní skutečnost se na smlouvu vztahují všechny právní ustanovení regulující právní jednání – např. otázky formy, výkladu, neplatnosti, neúčinnosti
- okamžik uzavření smlouvy je okamžikem vzniku závazku

SMLOUVA jako pravidlo chování

- smlouva jako soukromý souhrn pravidel chování má ty důsledky, že je jejich dodržování sice státem vynutitelné, avšak subjekty vzájemných práv a povinností si mohou svými právně relevantními projevy vůle tato pravidla měnit, rušit, disponovat s nimi

SMLUVNÍ PROCES

- smluvní proces = negociace

= postup uzavření smlouvy může být stranami sjednaní, nebo strany postupují podle zákona

PREKONSENSUÁLNÍ POVINNOSTI

- zákon stanoví povinnosti již před uzavřením smlouvy

- tyto povinnosti plynou ze zákona nebo z jiné smlouvy

ze zákona: informační povinnosti, povinnost jednat poctivě, povinnost chránit důvěrné informace

z jiné smlouvy: jestliže strany uzavřely dohodu, která zakládá závazek stran, jak postupovat před a při uzavření smlouvy (př. smlouva o smlouvě budoucí)

SMLUVNÍ PROCES

PREKONSENSUÁLNÍ POVINNOSTI

! mohou vyplývat i z některých zvláštních způsobů uzavření smlouvy – př. dražba, veřejná soutěž, veřejná nabídka

NABÍDKA

NABÍDKA (oferta)

- návrh na uzavření smlouvy
- právní jednání jimž jedna strana vyjadřuje úmysl uzavřít s osobou vůči níž nabídka směřuje smlouvu
- vyjádřená nabídka je pro navrhovatele závazná, lze ji zrušit jen pokud ještě nedošla druhé straně, nebo alespoň současně s jejím doručením

VZNIK SMLOUVY

- smlouva je uzavřena okamžikem, kdy nabude účinnosti přijetí nabídky (akceptace)

PŘIJETÍ NABÍDKY – projev vůle osoby adresované, pokud vyjadřuje souhlas s nabídkou, který je VČASNÝ (v akceptační lhůtě) a BEZVÝHRADNÝ

AKCEPTAČNÍ LHŮTA – lhůta poníž je návrhovatel vázán návrhem na uzavření smlouvy a v níž musí být účinně přijatá

VZNIK SMLOUVY

PŘIJETÍ SMLOUVY

- výslovně
- konkludentně (tzv. faktická akceptace návrhu § 1744 OZ)
- opožděné přijetí je v zásadě novým návrhem ze strany osoby oslovené
- pokud projev vůle akceptanta obsahuje dodatky, výhrady, omezení nebo jiné změny jedná se odmítnutí nabídky
- pokud jsou změny jenom nepodstatné, jsou přijetí, pokud je navrhovatel bez zbytečného odkladu neodmítne, nebo pokud nejsou předem vyloučeny

OBSAH SMLOUVY

- ze zásady autonomie vůle vyplývá, že si strany mohou dojednat jakýkoliv obsah smlouvy, pokud se to nepřičí kogentním ustanovením právního řádu
- úpravou příslušného smluvního typu se strany řídí jen pokud se nedohodly strany jinak
- jedná-li se o případ, kdy smlouva a ani zákon některou okolnost neřeší, pak se postupuje podle § 10 OZ

OBSAH SMLOUVY

- smluvní mezery vznikají není-li v obsahu smlouvy ujednána důležitá okolnost, která není nahraditelná dispozitivním ustanovením zákona, nebo kterou strany hodlají upravit – další postup stran?
 - ujednání o dodatečném ujednání - §1748 OZ
 - strany si můžou dojednat, že tuhle věc určí spravedlivě třetí strana
 - odkaz na smluvní podmínky
 - odkaz na vykládací pravidla (př. INCOTERMS)

FORMA SMLOUVY

- pro nabídku, akceptaci i smlouvu platí obecná ustanovení o právním jednání § 559 a násl. OZ
- v zásadě si strany mohou zvolit formu smlouvy libovolně, pokud není zákonem v konkrétních případech určena
- vzniká-li smlouva v jiné formě než písemné, mohou si strany její písemný obsah potvrdit dodatečně

ZVLÁŠTNÍ ZPŮSOBY UZAVÍRÁNÍ SMLUV

- SMLOUVY S VÍCE OSOBAMI
- S BLÍŽE NEURČITOU OSOBOU
- SMLOUVA O SMLOUVE BUDOUCÍ

ZMĚNA ZÁVAZKU

- podle prvků dotčeného právního vztahu se dělí na
 - změny v subjektech
 - změny v obsahu

1. Změny v subjektech

změna v osobě věřitele

změna v osobě dlužníka

2. Změna v obsahu závazku

novace

narovnání

Změna v subjektech

ZMĚNA V OSOBĚ VĚŘITELE (postoupení pohledávky)

- právo na plnění dlužníka (pohledávku) přechází z jedné osoby na druhou = CESE
- a) smluvní cese – původní věřitel uzavře smlouvu s jinou osobou, dle níž přestává být věřitelem a postupník se jím na jeho místě stává

!!! postoupením pohledávky nabývá postupník také její příslušenství a práva s ní spojená!!!

!!! lze postoupit každé právo pocházející z relativního právního vztahu!!!

- b) cese na základě jiných právních skutečností – př. cese testamentární, na základě zákona, na základě rozhodnutí soudu

Změna v subjektech

- smlouva o postoupení pohledávky zakládá vztah mezi cedentem a cesionářem – může být uzavřená i ústně pokud se strany nedohodli jinak
- v případě postoupení pohledávky za úplatu, odpovídá postupitel postupníkovi za pravost pohledávky a ručí za její dobytnost
- k cesi není potřeba souhlasu dlužníka, protože by se jeho postavení nemělo změnit

Změna v subjektech

ZMĚNA V OSOBĚ DLUŽNÍKA

- 1. privátní intercese – převzetí dluhu (na místo dlužníka původního nastoupí nový dlužník)**
- 2. kumulativní intercese – přistoupení k dluhu (na straně dlužníka přistoupí další dlužník)**

Změna v subjektech

PRIVÁTNÍ INTERCESE - §1888 a násl. OZ

- k převzetí dluhu na místo původního dlužníka dojde na základě ujednání mezi nastupujícím dlužníkem a dlužníkem původním - ! POKUD K TOMU DAL VĚŘITEL SOUHLAS!
- změnou dlužníka nastává pro osobu zajišťovala nová situace, proto zajištění trvá jen tehdy, pokud tato zajišťující osoba souhlasí se změnou v osobě dlužníka
- převzetím dluhu není ujednání mezi dlužníkem a osobou třetí, že tato osoba za dlužníka vůči věřiteli dluh uhradí

Změna v subjektech

KUMULATIVNÍ INTERCESE - § 1892 a násl. OZ

- kdo ujedná s věřitelem, že uhradí dluh jiného dlužníka, stává se dlužníkem vedle původního dlužníka a je s ním zavázán společně nerozdílně
- věřitel tak může požadovat plnění od kteréhokoliv dlužníka
- vztahy mezi dlužníky jsou pro věřitele nepodstatné
- rozdíl mezi přistoupením k dluhu a ručením spočívá v tom, že při ručení věřitel může požadovat plnění na ručiteli teprve, nesplní-li dlužník v přiměřené lhůtě dluh ač jej k tomu věřitel v písemné formě vyzval

Změna v obsahu závazku

- změna práv a povinností, k nimž jsou subjekty oprávněny či povinný ale i případná změna předmětu, jehož se závazek týká
- dohodou stran – novace, narovnání
- ze zákona

NOVACE - § 1902 OZ

- dosavadní obsah závazku je nahrazen novým
- obsah smlouvy se pouze mění nebo doplňuje, aniž by byl zrušen v celém rozsahu

NAROVNÁNÍ

- dosavadní závazek lze nahradit novým i tak, že si strany ujednáním upraví práva a povinnosti mezi nimi doposud sporná nebo pochybná
- může se týkat jen některých práv a povinností, nebo celého závazku, nebo i otázek, které omylem byly pokládány za sporné, pokud omyl nebyl vyvolán lstí

Zajištění závazku

Zajištění závazku

ZAJIŠTĚNÍ DLUHU – relativní majetkový vztah umožňující hojit se z majetku dlužníka či jiné osoby za podmínek porušení původní závazkové povinnosti (dluhu)

- třetí osoba, dle typu zajištění, i dlužník sám, dá věřiteli nebo ve prospěch věřitele jistotu, nebo se jinak zaváže věřiteli za dlužníkovu plnění, popřípadě zajistí-li své právo věřitele zadržením věci
- zajištění dluhu má v sobě především funkci náhradní reparace
- roztríštěnost úpravy v OZ: § 2010 – 2047; §1309-1399

Zajištění závazku

- v některých případech (jinak to bývá dohodou stran) zákon přikazuje dluh zajistit – mluví tak o povinnosti „dát JISTOTU“
- je nutné mezi stranami ujednat výši a podobu (nebo jí může určit soud) – zákoník stanoví minimální práva a povinnosti při splnění povinnosti „dát jistotu“
- je-li někdo povinen dát jistotu, pak se své povinnosti zhostí, nedohodnou-li se strany jinak, **zřízením zástavního práva k předmětu zástavy**
- není-li schopen dát jistotu zástavou, pak **obstaráním ručení**, ovšem jen způsobilým ručitelem nebo způsobem, který si strany dojednají
- v některých případech zákon přikazuje výslovně složit **peněžní jistotu** (v praxi špatně označovanou jako kauce)

Zajištění závazku

- smluvní zajištění může probíhat různými formami, jak se věřitel s dlužníkem dohodnou
- některé předměty ale nesmí být ze zákonem stanovených okolností sloužit jako jistota (př. majetek opatrovance)

VÝŠE JISTOTY:

- dohoda
- obvyklé ceny
- obvyklé ceny u staven pozemků nebo nemovitostí
- obvyklé ceny u cenného papíru zajišťujícího bezpečný výnos
- výše pojištění u vkladu v bankách nebo spořitelnách

Způsoby zajištění dluhu

ZAJIŠTĚNÍ VĚCNÉ (věcným právem)

- zástavní právo – § 1309 an. OZ
- podzástavní právo - § 1390 an. OZ
- zadržovací právo - § 1395 an. OZ

ZAJIŠTĚNÍ RELATIVNÍ (obligačním právem)

- ručení - § 2018 an. OZ
- finanční záruka - § 2029 an. OZ
- zajišťovací převod práva - § 2040 an. OZ
- závdavek - § 1808 an. OZ
- kauce

Zajištění věcným právem

- všechny tři instituty mají společnou vlastnost – vážou se na určitou věc, působí tedy proti jejímu aktuálnímu vlastníkovi, držiteli, uživateli
- zanikají pak v zásadě se zánikem existence věci nebo dluhu nebo dohodou

ZÁSTAVNÍ PRÁVO

obsah: oprávnění věřitele uspokojit se z výtěžku zpeněžení zástavy do výše pohledávky s příslušenstvím, popřípadě do jiné ujednané výše

předmět: každá věc, s níž lze obchodovat

subjekty: zástavní dlužník (osoba, kterou zastavení stíhá) a zástavní věřitel (jehož pohledávka je zajištěná zástavním právem)

vznik: titulem může být zást. smlouva, rozhodnutí orgánu veřejné moci, ze zákona

Zajištění věcným právem

uspokojení ze zástavy: výkon zástavního práva, prodej ve veřejné dražbě, jiný dohodnutý způsob př. zpeněžení zástavy, ponechání si zástavy, atd.

zánik: uspokojením ze zástavy, zánikem zástavy, vzdáním se zástavního věřitele zástavního práva, vyplacením ceny zastavené věci věřiteli, uplynutím doby, na kterou bylo zást. právo zřízeno

Zajištění věcným právem

PODZÁSTAVNÍ PRÁVO

- případ, kdy je zastavena pohledávka, která je již zajištěná zástavním právem
- souhlas původního dlužníka k zastavení jeho dluhu není potřebný neboť jeho postavení se nemění
- zástavou může být i pohledávka

ZADRŽOVACÍ PRÁVO

- ten kdo má povinnost vydat cizí movitou věc, kterou má u sebe, může ji ze své vůle zadržet k zajištění splatného dluhu osoby, již by jinak měl věc vydat
- věc se ale nesmí u věřitele nacházet neprávem
- zánik: zánikem dluhu, zánikem věci, vzdáním se zadržovacího práva, poskytnutím jiné jistoty

Zajištění obligací

RUČENÍ

- jedním ručitelským závazkem lze zajistit také soubor dluhů určitého druhu nebo soubor různých dluhů, které vzniknou ze stejného právního důvodu
- předpokládá platný dluh peněžitý i nepeněžitý
- ručitelský závazek je vázaný na existenci a platnost dluhu
- smrtí dlužníka dluh nezaniká
- v případě, že ručitel zcela splní dluh dlužníka přechází pohledávka z původního dluhu na ručitele

vznik:

- dobrovolným převzetím (§ 2018 – 2028) – ručitelský závazek vzniká prohlášením ručitel, že uspokojí věřitele dlužníka, pokud dlužník svůj dluh nesplní
- ze zákona (př. společníci za dluhy společnosti s.r.o.)

Zajištění obligací

FINANČNÍ ZÁRUKA

- vztah mezi věřitelem, dlužníkem a osobou, která se osobně zavazuje uhradit dluh dlužníka

ROZDÍL OD RUČENÍ!!! – je ponecháno zcela na vůli vystavitele zda záruka bude subsidiární vůči původnímu dluhu nebo se od původního dluhu zcela odtrhne

- do OZ bylo vystavování finančních záruk svěřeno pouze bankám

vznik: jednostranným prohlášením výstave, že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky, nesplní-li dlužník věřiteli určitý dluh nebo splní-li se jiné podmínky, určené v záruční listině

FZ musí být vystavena v písemné formě na příkaz určité osoby

Zajištění obligací

FINANČNÍ ZÁRUKA

- vystavitel finanční záruky má pouze oprávnění aby osoba, která ho o vystavení záruky požádala, plnila to, co zaplatil oprávněnému ze záruky
- plnění ze záruky vyžaduje doručení výzvy k plnění vystaviteli záruky

ZAJIŠŤOVACÍ PŘEVOD PRÁVA

- je alternativou k zástavnímu právu
- převedením věci (práva) touto formou nedojde k úplnému převodu vlastnictví a nebyvatel tedy nemůže nakládat s takto nabytým vlastnictvím plně ale pouze v omezeném rozsahu
- uzavírá se mezi věřitelem a dlužníkem nebo mezi věřitelem a třetí osobou

Zajištění obligací

ZAJIŠŤOVACÍ PŘEVOD PRÁVA

- zajišťovacím převodem práva se převádí vlastnictví nebo jiné právo na věřitele dluhu na dobu trvání tohoto dluhu

ZÁVDAVEK

- bývá to peněžní částka nebo jiná věc, která je odevzdána před nebo při uzavření smlouvy mající – důkazní funkci, zajišťovací funkci, sankční funkci, funkci odstupného

KAUCE

- institut výslovně OZ nepoužívaný (až na případ § 2868 OZ)
- peněžní jistota zajišťující určité chování ve veřejnoprávních předpisech

Zánik závazků

Zánik závazku (§ 1908 – 2012)

A) USPOKOJENÍM POHLEDÁVKY VĚŘITELE

- splnění
- náhradní splnění
- započtení
- odstupné
- splynutí
- dohoda
- prominutí dluhu

B) BEZ USPOKOJENÍ POHLEDÁVKY VĚŘITELE

- následná nemožnost plnění
- prekluze práva
- odstoupení od smlouvy
- výpověď
- uplynutí doby
- smrt dlužníka nebo věřitele
- další případy stanovené zákonem nebo úředním rozhodnutím

Zánik závazků s uspokojením

SPLNĚNÍ (SOLUTIO)

- jednání dlužníka, která má sloužit k uspokojení věřitelova zájmu
- splněním dluhu závazek v užším slova smyslu zaniká, celý smluvní vztah zaniká ale až zánikem všech jednotlivých práv a povinností tvořících jeho svazek
- osobou povinnou k plnění je dlužník
- osobou, které má být plněno je věřitel

NÁHRADNÍ SPLNĚNÍ (§ 1953 NOZ)

- nemůže-li dlužník splnit věřiteli z důležitých příčin stojících na straně věřitele, je dlužník oprávněn složit předmět plnění do soudní úschovy (zákon vyjmenovává demonstrativně případy, které příčiny se za důležité považují:

Zánik závazků s uspokojením

- věřitel je neznámý nebo je dlužník bez své viny v nejistotě, kdo je věřitelem
- věřitel odmítl bezdůvodně plnění přijmout
- věřitel je nepřítomný

DOHODA

- je možná jenom v případě, kdy neodporuje kogentním ustanovením zákona a pokud to neporušuje dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti

Zánik závazků s uspokojením

PROMINUTÍ DLUHU (§1995 OZ)

- případ kdy dochází k zániku dluhu, popřípadě jeho části dohodou, ovšem na základě jednostranného jednání, neboť souhlas dlužníka se presumuje
- k zániku závazku nedochází, pokud dlužník projevil bez zbytečného odkladu nesouhlas výslovně nebo konkludentně tím, že by plnil

SPLYNUTÍ (§1993 OZ)

- případ, kdy splyne právo s povinností v majetku jedné osoby
- př. fúze, následkem smrti, kdy pohledávka přejde do jmění dlužníka nebo naopak

Zánik závazků s uspokojením

ZAPOČTENÍ (§ 1982 OZ)

- vzájemné odečtení pohledávek dlužníka vůči věřiteli od pohledávek věřitele vůči dlužníku
- zákon rozlišuje započtení jednostranným právním jednáním a započtení dohodou

ODSTUPNÉ (§ 1992 OZ)

- strany si mohou sjednat ve smlouvě, že jedna z nich jej může zrušit zaplacením odstupného
- odstupné je tedy alternativní plnění k plnění původnímu

Zánik závazků bez uspokojení

ODSTOUPENÍ OD SMLOUVY (§ 2001 OZ)

- je to jednostranný právní jednání adresované druhé straně, jehož doručením zaniká závazek
- je to případ, který narušuje zásadu pacta sunt servanda, proto musí být sjednáno, nebo stanoveno právním předpisem

DŮVODY

- ujednání ve smlouvě
- stanovené zákonem

př. prodlení, podstatné porušení smlouvy, bezdůvodně (úslabší strany (§ 1818, 1829, 1861), v důsledků jiných právních skutečností

Zánik závazků bez uspokojení

DŮSLEDKY

- zrušení závazku ex tunc
- nezanikají ale všechna práva (př. právo na zaplacení smluvní pokuty, zajištění dluhu, vrátit si navzájem co bylo splněno)

ROZSAH

- od celé smlouvy
- od části závazku

Zánik závazků bez uspokojení

VÝPOVĚĎ

Podmínky zániku závazku výpovědí

1. existence důvodu
2. podání výpovědi
3. uplynutí výpovědní doby

NÁSLEDNÁ NEMOŽNOST PLNĚNÍ (§ 2006 OZ)

- dluh nejde splnit ani za ztížených podmínek, s většími náklady, s pomocí jiné osoby, po určité době
- **!!!EKONOMICKÁ NEMOŽNOST PLNĚNÍ** není důvodem k zániku závazku
- notifikační povinnost – povinnost oznámit vznik podmínek po zánik závazku nemožností plnění sleduje dlužníka, stejně jako povinnost to prokázat, jinak se vystavuje povinnosti hradit škodu, která by se stala pozdním vyrozuměním

Zánik závazků bez uspokojení

- při částečné nemožnosti je třeba posoudit, zdali dle povahy závazku nebo účelu smlouvy má částečné plnění pro věřitele význam

UPLYNUTÍ DOBY

- beh času má vliv na zánik závazku v případě, že se jedná o
 - závazek k probíhající či opakující se činnosti nebo závazku zdržet se určitého chování, který je omezen na dobu určitou
 - prekluzivní právo, které nebylo uplatněno v prekluzivní lhůtě
 - v případě prodlení u tzv. fixního závazku

Zánik závazků bez uspokojení

SMRT DLUŽNÍKA NEBO VĚŘITELE

- smrtí dlužníka jeho dluh nezaniká – jenom pokud by jeho obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem
- smrtí věřitele – jeho pohledávka zanikne, jen pokud bylo plnění omezeno na jeho osoby

Použité zdroje

- DVOŘÁK, Jakub; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 432 s. ISBN 978-80-7478-325-8
- HARVÁNEK, Jaromír a kol. Právní teorie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 439 s.
- TICHÝ, Luboš. Obecná část občanského práva. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, 390 s. ISBN 978-80-7400-483-4
- HORÁLEK, Vladimír; SCHELLE, Karel; TAUCHEN, Jaromír. Encyklopedie pojmů nového soukromého práva. 2. dopl. vyd. Praha: Linde, 2014. 488 s. ISBN 978-80-7201-948-9
- zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník